

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdanova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLiyALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атхамович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODELI.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODEL	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Oliyoyrova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI BOSHQARISHDA RISKLAR VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI	350
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna	
XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	358
Alimova Dildora Damirovna	
BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	363
Rajabov Oybek Panjievich	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	367
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	371
Sadikova Shohida Obidqul qizi	
HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERLASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI	380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	385
Nasirova Kamola Alimovna	
MOLIYAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI	394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna	
DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)	400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah	
DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH	405
Uralov Shavkat Maxramovich	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich	
BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASIGA TA'SIRI	414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR	418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI	424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich	

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar	
YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH	446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich	
O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS	456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	460
Астанов Зафар Муродуллаевич	
TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	466
To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI	472
Norboyev Sarvar Azodovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	476
Xatamova Manzura Ochilidievna, Safarov Botir Isaq o'g'li	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li	
EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH	497
Kudiyarov Aybek Alisherovich	
BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR	502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQARISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH	509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI	515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH	522
Turotova Sohiba Djumanazarovna	
MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	531
Davranov Odil Jumanazarovich	

ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	538
Xamidova S.Ya.	
STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES	544
Nasridinova Shokhida Taufikovna	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR	551
To'g'onov Ibroximxo'ja	
XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RESURLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	
PENSIYA JAMG'ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI	562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich	
EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	566
Sobirova Xilola Rustam qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA AHOI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH	571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi	
XO'JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	579
Valijonov Akmaljon	
XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI	584
Abduxoliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna	
ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (АВС) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (ТС) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	595
Киличева Ф.Б.	
GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH	601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
SOLIQ NAZORATI TIZIMI: IQTISODIY MOHIYATI, SHAKLLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	606
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li	
УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ЕГО ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ	610
Агзамов Авазхон Талгатович, Алиева Сусанна Сейрановна	
NOBANK KREDIT TASHKIOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	618
Sardor Karimov Boydulla o'g'li	

NOBANK KREDIT TASHKILOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Sardor Karimov Boydulla o'g'li

Mustaqil izlanuvchi, TDIU

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

Yetakchi mutaxassis

ORCID: 0009-0005-2371-406X

Annotatsiya. Xalqaro amaliyotda nobank kredit tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish mamlakat kredit tizimini rivojlantirishning zaruriy sharti hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida, nobank kredit tashkilotlarining aktivlari va passivlarining sifatini oshirish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Xususan, nobank kredit tashkilotlarining kapitallashish darajasini oshirish ushbu tashkilotlar mijozlarining kreditlarga bo'lgan talabini qondirish, moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishini ta'minlash imkonini beradi.

Maqolada O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan dolzarb muammolar aniqlangan va ularni hal qilishga qaratilgan ilmiy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: nobank kredit tashkiloti, lombard, mikrokredit tashkiloti, aktiv, kredit, investitsiya, qimmatli qog'oz, likvidlilik, likvidli aktivlar.

Abstract. In world practice, the development of non-bank credit organizations is a prerequisite for the development of the country's credit system. This, in turn, makes it necessary to improve the quality of assets and liabilities of non-bank credit institutions. Thus, increasing the level of capitalization of non-bank credit institutions makes it possible to meet the needs of customers for loans from these organizations and ensure the efficient allocation of financial resources.

The article identifies current problems related to the development of active operations of non-bank credit institutions operating in the credit system of the Republic of Uzbekistan and develops scientific proposals aimed at solving these problems.

Key words: non-bank credit organization, pawnshop, micro-credit organization, asset, loan, investment, security, liquidity, liquid assets.

Аннотация. В мировой практике развитие деятельности небанковских кредитных организаций является обязательным условием развития кредитной системы страны. Это, в свою очередь, обуславливает необходимость повышения качества активов и пассивов небанковских кредитных организаций. Так, повышение уровня капитализации небанковских кредитных организаций позволяет удовлетворить потребности клиентов на кредиты данных организаций, обеспечить эффективное распределение финансовых ресурсов.

В статье выявлены актуальные проблемы, связанных с развитием активных операций небанковских кредитных организаций, функционирующие в кредитной системе Республики Узбекистан и разработаны научные предложения, направленных на решение этих проблем.

Ключевые слова: небанковская кредитная организация, ломбард, микрокредитная организация, актив, кредит, инвестиция, ценная бумага, ликвидность, ликвидные активы.

KIRISH

O'zbekistonda moliya bozorining asosiy elementini tijorat banklari tashkil qilsa-da, ammo nobank kredit tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish va moliya bozorining muhim elementlaridan biriga aylantirish bo'yicha keng ko'lamli tadqiqotlar olib borish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilishning 2020–2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasida yuridik va jismoniy shaxslarni umumiy kreditlash hajmida nobank kredit tashkilotlari ulushini 2020-yilda 0,35 foizdan 2025-yilga kelib 4 foizgacha oshirish borasida vazifalar belgilab berilgan [1].

Yuqorida qayd etilgan holatlar nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish masalasini ilmiy asosda tadqiq qilish zaruriyatini yuzaga keltiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

R.Mersland va R.Strom kabi olimlar nobank kredit tashkilotlari faoliyati samaradorligi bilan undagi korporativ boshqaruv o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishgan. Ular mikromoliyaviy tashkilotda boshqaruv kengashining xususiyatlari, mulkchilik turi, raqobat va tartibga solish usullarining mikromoliyaviy tashkilotlarning kambag'al mijozlar qatlami bilan ishlashi va uning samaradorlikka ta'sirini tahlil qilishgan. Tahlillar shuni ko'rsatganki, mikromoliyaviy tashkilotlarida kengash raisi va boshqaruv raisi vazifalarining bir-biridan aniq ajratilganligi, boshqaruv raisida ayol kishining bo'lishi hamda mamlakatdagi raqobat muhiti mikromoliyaviy tashkilotlarining samaradorligiga va mamlakatdagi kambag'allarning sharoitiga keng ta'sir qilishi aniqlangan. Xususan, nobank kredit tashkilotlarida kengash a'zolari ko'pchilikdan tashkil topgan bo'lsa, ushbu tashkilotda kreditlash hajmi kamaygan. Shuningdek, mikromoliyaviy tashkilotlarning mulkchilik shakli, ya'ni uning nodavlat tashkiloti yoki aksionerlik jamiyatidan tashkil topishi samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri sezilmagan [3].

D.Kelleherva P.Basilning fikriga ko'ra, nobank kredit institutlarining ko'pchiligi an'anaviy banklar ko'rsatadigan xizmatlarga o'xshash bo'lgan xizmatlarni ko'rsatadi: jamg'armalarni kreditlarga aylantiradi, muddatlilik va likvidlilikni transformatsiya qilishda ishtirok etadi, shuningdek, ular qisqa va uzoq muddatli fondlashtirish bozorlarida sezilarli rol o'ynaydi. Biroq jiddiy farq shundaki, yuqorida qayd etilgan operatsiyalarning barchasi bitta an'anaviy bank tomonidan amalga oshirilsa, ular bir nechta nobank kredit tashkiloti tomonidan amalga oshiriladi. Shunga qaramasdan, an'anaviy banklarga xos bo'lgan barcha risklar nobank kredit institutlariga ham xosdir [4].

Bir guruh ingliz iqtisodchi olimlarining fikriga ko'ra, global makromoliyaviy sharoitlarning keskinlashishi nisbatan yuqori darajadagi leveraj tufayli nobank kredit institutlarining beqarorligini oshiradi. Nobank kredit institutlarining yuqori darajadagi moliyaviy leveraj tufayli yuzaga kelgan haqiqiy zaifliklari tartibga soluvchilar uchun ham, bozor ishtirokchilari uchun ham noma'lum bo'lishi mumkin, chunki ularni o'lchash qiyin yoki ular turli bitimlar va operatsiyalarga joylangan. Hozirgi sharoitda nobank kredit institutlarining moliyaviy leveraji turli shakllarda bo'lishi mumkin: qaytarib sotib olish to'g'risidagi yoki asosiy brokerlik schyotlari bo'yicha marjinal qarzarlar jalb qilish to'g'risidagi bitimlardan foydalanish; turli xildagi moliyaviy derivativlar yoki moliyalashtirishning tarkiblangan mexanizmlari. Bundan tashqari, alohida bitimlar moliyaviy leverajning bir nechta shakllarini o'z ichiga olishi mumkin, masalan, kafolatlangan kredit majburiyatlari bilan bog'liq bo'lgan bitimlar uchta darajadagi leverajni o'z ichiga olishi mumkin [5].

V.Usoskinning xulosasiga ko'ra, moliya tizimining liberallashtirilishi munosabati bilan taraqqiy etgan mamlakatlarning bank xizmatlari amaliyotida yuzaga kelgan o'zgarishlar, xususan, nobank moliya institutlarining an'anaviy bank operatsiyalari bo'lgan pullik hisob-kitoblar, firmalarni qisqa muddatli kreditlash, kredit kartalari bilan operatsiyalarni amalga oshirish, joriy hisobraqamlarni yuritish, jamg'armalarni qabul qilish operatsiyalarini amalga oshirishni boshlagani, yirik konglomeratlar va ixtisoslashgan moliya muassasalarining tijorat banklari uchun shug'ullanish taqiqlangan operatsiyalarni amalga oshirayotganligi tijorat banklarining moliya bozorlaridagi nufuziga nisbatan salbiy ta'sirni yuzaga keltirdi [6].

O.Taraskoning fikriga ko'ra, nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalari bilan bog'liq bo'lgan risklarni kamaytirish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish lozim:

- mikromoliyalash sohasidagi chiqimlarni kamaytirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni yaratish;
- turli risk ssenariylarini tadqiq qilish;
- aniqlangan risklar bo'yicha choralar qabul qilish [7].

N.Urmanovanning xulosasiga ko'ra, qishloq kredit kooperativlarini tashkil qilish qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini mikromoliyalashni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishi hisoblanadi. Bunda mazkur kooperativlarni tashkil qilish va faoliyat yuritishining huquqiy bazasini yaratish hamda ularning samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritishlariga ruxsat berish lozim:

- kreditlash;
- jamg'armalarni qabul qilish;

- qishloq xo'jalik mahsulotlarini sotish;
- ishlab chiqarish vositalarini sotib olish;
- maslahat xizmati ko'rsatish [8].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotning metodologik asosi bo'lib nobank kredit tashkilotlari faoliyatining me'yoriy-huquqiy asoslari, ular aktiv operatsiyalarini tahlil qilish usullari va aktiv operatsiyalarining samaradorligini baholash uslubiylotlari hisoblanadi.

Tadqiqotning predmeti bo'lib nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigan moliyaviy munosabatlar tashkil etadi.

Tadqiqotning axborot bazasi bo'lib O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki tomonidan e'lon qilingan nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalari bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining "Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, banklar tomonidan amalga oshiriladigan ayrim moliyaviy operatsiyalarning ushbu Qonunda ruxsat etilgan majmuini amalga oshiruvchi quyidagi kredit tashkilotlari nobank kredit tashkiloti hisoblanadi:

1. mikromoliya tashkiloti — mikromoliyalashtirish faoliyatini amalga oshiruvchi, shuningdek ushbu Qonunda nazarda tutilgan boshqa xizmatlarni ko'rsatuvchi yuridik shaxs;

2. lombard — shaxsiy iste'molga mo'ljallangan ko'char mol-mulkning (ashyoning) zakalat tarzidagi garovi asosida jismoniy shaxslarga qisqa muddatli mikroqarzl berishga doir faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxs;

3. ipotekani qayta moliyalashtirish tashkiloti — moliyaviy mablag'larni jalb qilish va ularni ipoteka kreditlarini qayta moliyalashtirishga yo'naltirish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxs.

Mikromoliya tashkilotlari:

- mikromoliyalashtirish faoliyatini amalga oshirishga;
- to'lov agenti (subagenti) yoki banklarning, sug'urta va boshqa moliya tashkilotlarining agenti vazifalarini amalga oshirishga;
- o'zi amalga oshirayotgan faoliyat bilan bog'liq maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatishga;
- tadbirkorlik subyektlariga mikrokredit summasidan oshadigan miqdorda kreditlar, lizing, kafolatlar berishga, faktoring xizmatlari va islomiy moliyalashtirishga oid xizmatlar ko'rsatishga haqli [9] (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibi, foizda¹

Aktivlar tarkibi	2020y.	2021y.	2022y.	2023y.	2024y.
Kassadagi naqd pullar va boshqa pullik to'lov hujjatlari	1,1	1,7	1,9	2,0	2,5
Banklardagi mablag'lar	1,7	3,6	5,1	4,0	3,3
Kreditlar	85,9	89,1	82,5	83,2	83,3
Asosiy vositalar	2,3	2,0	2,0	1,9	2,0
Hisoblangan foizlar	4,4	4,0	3,9	4,4	4,3
Boshqa aktivlar	4,6	4,6	4,6	4,5	4,6
Aktivlar – jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinadiki, respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibida 2020–2024-yillarda eng yuqori salmoqni kreditlar egallagan. Aktivlar tarkibida mazkur davrda kreditlardan keyingi ikkinchi o'rinni tijorat banklariga joylashtirilgan depozitlar va kreditlarga hisoblangan, ammo undirish muddati kelmagan foizlar egallagan. Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibida kassadagi naqd pullar va pullik to'lov hujjatlari 2020–2024-yillarda nisbatan juda kichik salmoqni egallagan. Bu esa lombardlarning aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan ijobiy holat hisoblanadi. Chunki kassadagi naqd pullar lombardlar uchun daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi.

1 Жадвал муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг статистик маълумотлари асосида тузилган.

Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibida asosiy vositalar salmoqli o'rinni egallagan. Bu esa lombardlarning aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat hisoblanadi. Chunki asosiy vositalar lombardlar uchun daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi.

Lombardlar aktiv operatsiyalarining asosiy manbai bo'lib ularning o'z kapitali hisoblanadi. 2025-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, lombardlar resurslarining umumiy hajmida o'z kapitalining ulushi 31,6 foizni tashkil etdi [10] (2-jadval).

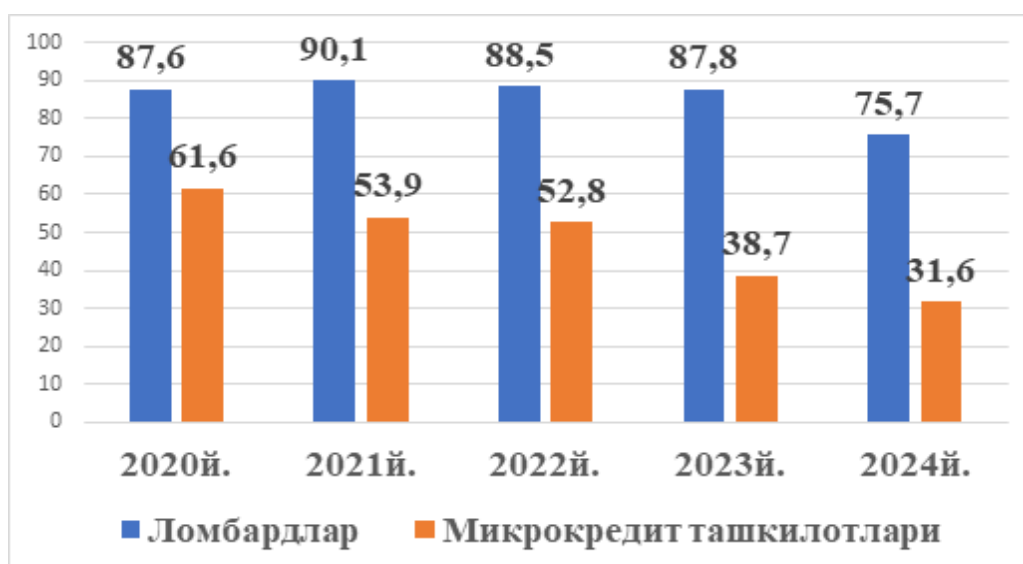
2-jadval. O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibi, foizda²

Aktivlar tarkibi	2020y.	2021y.	2022y.	2023y.	2024y.
Kassadagi naqd pullar va boshqa pullik to'lov hujjatlari	0,7	1,0	1,2	0,9	0,8
Banklardagi mablag'lar	2,4	2,3	3,1	1,9	1,5
Kreditlar va mikroqarzlar	86,3	88,3	88,6	89,4	92,9
Asosiy vositalar	2,9	2,9	2,4	2,0	1,3
Hisoblangan foizlar	5,7	3,3	2,9	2,2	1,8
Boshqa aktivlar	4,62	2,2	1,8	43,6	1,7
Aktivlar – jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2-jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinadiki, respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida 2020–2024-yillarda eng yuqori salmoqni kreditlar va mikroqarzlar egallagan. Bu esa mikrokredit tashkilotlarining asosiy faoliyat turi kreditlar va mikroqarzlar berish ekanligi bilan izohlanadi.

Mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida mazkur davrda kreditlardan keyingi ikkinchi o'rinni tijorat banklariga joylashtirilgan depozitlar va kreditlarga hisoblangan, ammo undirish muddati kelmagan foizlar egallagan. Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida kassadagi naqd pullar va pullik to'lov hujjatlari 2020–2024-yillarda nisbatan juda kichik salmoqni egallagan. Bu esa mikrokredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan ijobiy holat hisoblanadi. Chunki kassadagi naqd pullar mikrokredit tashkilotlari uchun daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi. Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida asosiy vositalar salmoqli o'rinni egallagan. Bu esa mikrokredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat hisoblanadi. Chunki asosiy vositalar daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi.

E'tirof etish joizki, nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'lib ularning kapitallashish darajasi hisoblanadi (1-rasm).

1-rasm. O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlar va mikrokredit tashkilotlari regulativ kapitalining jami passivlar hajmidagi salmog'i, foizda³

2 Жадвал муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг статистик маълумотлари асосида тузилган.

3 Расм муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг статистик маълумотлари асосида тузилган.

1-rasm ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 2021–2024-yillarda O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlar regulyativ kapitalining jami passivlar hajmidagi salmog'i pasayish tendensiyasiga ega bo'lgan. Bu esa mazkur davrda lombardlar passivlarining o'sish sur'ati regulyativ kapitalining o'sish sur'atidan yuqori bo'lganligi bilan izohlanadi va lombardlarning aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat hisoblanadi.

Shuningdek, 2020–2024-yillarda mamlakatning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlari regulyativ kapitalining jami passivlar hajmidagi salmog'i pasayish tendensiyasiga ega bo'lgan. Bu esa mikrokredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha quyidagi xulosalarni shakllantirdik:

- ilg'or xorij tajribasi ko'rsatadiki, mikromoliyaviy tashkilotlarida kengash raisi va boshqaruv raisi vazifalarining bir-biridan aniq ajratilganligi, boshqaruv raisida ayol kishining bo'lishi hamda mamlakatdagi raqobat muhiti mikromoliyaviy tashkilotlarining samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;
- global makromoliyaviy sharoitlarning keskinlashishi nisbatan yuqori darajadagi leveraj tufayli nobank kredit institutlarining beqarorligini oshiradi;
- moliya tizimining liberallashtirilishi munosabati bilan taraqqiy etgan mamlakatlarning bank xizmatlari amaliyotida yuzaga kelgan o'zgarishlar, xususan, nobank moliya institutlarining an'anaviy bank operatsiyalari bo'lgan pullik hisob-kitoblar, firmalarni qisqa muddatli kreditlash, kredit kartalari bilan operatsiyalarni amalga oshirish, joriy hisobraqamlarni yuritish, jamg'armalarni qabul qilish operatsiyalarini amalga oshirishni boshlagani, yirik konglomeratlar va ixtisoslashgan moliya muassasalarining tijorat banklari uchun shug'ullanish taqiqlangan operatsiyalarni amalga oshirayotganligi tijorat banklarining moliya bozorlaridagi nufuziga nisbatan salbiy ta'sirni yuzaga keltirdi;
- Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibida 2020–2024-yillarda eng yuqori salmoqni kreditlar egallagan. Aktivlar tarkibida mazkur davrda kreditlardan keyingi ikkinchi o'rinni tijorat banklariga joylashtirilgan depozitlar va kreditlarga hisoblangan, ammo undirish muddati kelmagan foizlar egallagan;
- Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlarning aktivlari tarkibida nisbatan juda kichik salmoqni asosiy vositalar egallaydi. Bu esa lombardlarning aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan ijobiy holat hisoblanadi. Chunki asosiy vositalar lombardlar uchun daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi;
- Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida 2020–2024-yillarda eng yuqori salmoqni kreditlar va mikroqarzlar egallagan. Bu esa mikrokredit tashkilotlarining asosiy faoliyat turi kreditlar va mikroqarzlar berish ekanligi bilan izohlanadi;
- Respublikamizning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlarining aktivlari tarkibida kassadagi naqd pullar va pullik to'lov hujjatlari 2020–2024-yillarda nisbatan juda kichik salmoqni egallaganligi mikrokredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan ijobiy holat hisoblanadi. Chunki kassadagi naqd pullar mikrokredit tashkilotlari uchun daromad keltirmaydigan aktiv hisoblanadi;
- 2021–2024-yillarda O'zbekiston Respublikasining kredit tizimida faoliyat yuritayotgan lombardlar regulyativ kapitalining jami passivlar hajmidagi salmog'i pasayish tendensiyasiga ega bo'lganligi va 2020–2024-yillarda mamlakatning kredit tizimida faoliyat yuritayotgan mikrokredit tashkilotlari regulyativ kapitalining jami passivlar hajmidagi salmog'i pasayish tendensiyasiga ega bo'lganligi nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat hisoblanadi.

Fikrimizcha, respublikamizda faoliyat yuritayotgan nobank kredit tashkilotlarining aktiv operatsiyalarini rivojlantirish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish lozim:

1. Nobank kredit tashkilotlari aktivlarining tarkibini optimallashtirish uchun, birinchidan, yuqori likvidli qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalar hajmini oshirish yo'li bilan likvidli aktivlarning brutto aktivlar hajmidagi salmog'ini oshirish kerak; ikkinchidan, aktivlarning likvidligi va riskliligi o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash zarur; uchinchidan, aktivlarning rentabelligi va sof foyda darajasi ko'rsatkichlarining umume'tirof etilgan me'yoriy darajalarini ta'minlash lozim.
2. Nobank kredit tashkilotlarining kapitallashtirish darajasini oshirish yo'li bilan ularning aktiv operatsiyalari hajmini oshirish uchun, birinchidan, regulyativ kapitalning o'sish sur'ati bilan brutto passivlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash kerak; ikkinchidan, taqsimlanmagan foyda va ustav kapitali miqdorini oshirish hisobidan regulyativ kapitalning passivlar hajmidagi salmog'ini oshirish lozim; uchinchidan, majburiyatlarning o'sish sur'atining regulyativ kapitalning o'sish sur'atidan yuqori bo'lishiga yo'l qo'ymaslik zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 12 майдаги «2020 — 2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислоҳ қилиш стратегияси тўғрисида»ги ПФ-5992-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/4811025>
2. Микромолия ташкилотларининг муаммоли кредитлари//www.cbu.uz
3. Mersland, R., & Strøm, R. Ø. (2009). Performance and governance in microfinance institutions. Journal of Banking & Finance, 33(4), 662-669.
4. Kelleher D., Basil P. The increasing dangers of the unregulated “shadow banking” financial sector. Washington, DC: Better Markets, Inc., 2022. 18 p. URL: https://bettermarkets.org/wp-content/uploads/2022/03/BetterMarkets_Report_Dangers_of_the_Shadow_Banking_System_March2022.pdf
5. Aldasoro I., Doerr S., Zhou H. Non-bank lending during financial crises. FDIC Working Paper. 2022. 42 p. URL: <https://www.fdic.gov/analysis/cfr/bank-research-conference/annual21st/papers/zhou-paper.pdf> (accessed on 12.05.2023).; Adrian T., Jones B. Shadow banking and market-based finance. IMF Departmental Paper. 2018;(14). URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2018/08/01/ShadowBanking-and-Market-Based-Finance45663> (accessed on 11.05.2023).
6. Усоскин В.М. Современный коммерческий банк: управление и операции. – М.: ЛЕНАНД, 2019. – С. 62-63.
7. Тарасенко О.А. Небанковские кредитные организации [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://juristmoscow.ru/bankovskie-spory/stat_bank-sp/2497/
8. Урманова Н.Р. Перспективы развития микрофинансирования в Узбекистане. Автореф. дисс. на соиск. уч. ст. к.э.н. – Ташкент, 2012. – С. 21.
9. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. Нобанк кредит ташкилотлари ва микромолиялаштириш фаолияти тўғрисида//Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2022 й., 03/22/765/0332-сон; 28.02.2024 й., 03/24/914/0161-сон; 21.09.2024 й., 03/24/964/0736-сон; 12.02.2025 й., 03/25/1026/0131-сон; 18.04.2025 й., 03/25/1058/0355-сон.
10. Ломбардларнинг жамланма баланси//www.cbu.uz

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>